

Slovenske

balade

in

romance

584089

200708190

Narodna:

LEPA VIDA.

Lepa Vida je pri morju stala,
tam na produ si plenica prala.
Črn zamor'c po sivem morju pride,
barko vstavi, vpraša lepe Vide:
"Zakaj, Vida, nisi tak rdeča,
tak rdeča, nisi tak cveteča,
kakor ti si prva leta bila?"

Vida lepa je odgovorila:
"Kak bi b'la rdeča in cveteča,
ker začela mene je nesreča:
oh doma bolno je moje dete,
poslušala sem neumne svete;
omožila sem se, starca vzela,
malokdaj sem, s'rotica, vesela.
Bolno dete ves dan prejokuje,
celó dolgo noč mōž prekašljuje."

Črn' zamor'c ji reče ino pravi:
"Če doma jim dobro ni, žerjavi
se črez morje vzdignejo; ti z mano
pojdi srčno si ozdravit rano!
Kaj ti pravim? Pote, Vida zala,
je kraljica španska me poslala,
njej dojiti mladega kraljiča,
sinka njen'ga, mlad'ga cesariča.
Ga dojila boš ino zibala,
pest'vala, mu post'ljo postiljala,
da zaspi, mu pesmi lepe pela,
Huj'ga dela tam ne boš imela."

V barko lepa Vida je stopila;
al' ko sta od kraja odtegnila,
ko je barka že po morju tekla,
se zjokala Vida je in rekla:

"Oh , sirota vboga, kaj sem st'rila!
Oh, komu sem jaz doma pustila
dete svoje, sinka nebogljen'ga,
moža svoj'ga, z leti obložen'ga!"

Ko pretekle b'le so tri nedelje,
jo h kraljici črn' zamor'c pripelje.
Zgodaj lepa Vida je vstajala,
tam pri oknu sonca je čakala.
Potolažit' žalost neizrečeno,
poprašala sonce je rumeno:

"Sonce, žarki sonca, vi povejte,
kaj moj sinek dela, bolno dete!"

""Kaj bi delal zdaj tvoj sinek mali?
Včeraj sveč• revci so držali
in tvoj stari mož je šel od hiše,
se po morju vozi, tebe išče,
tebe išče in se grozno joka,
od bridkosti njemu srce poka.""

Ko na večer pride luna bleda,
lepa Vida spet pri oknu gleda;
da b' si srčno žalost ohladila,
bledo luno je ogovorila:

"Luna, žarki lune, vi povejte,
kaj moj sinek dela, bolno dete!"

""Kaj bi delal zdaj tvoj sinek mali?
Dan's so vbogo s roto pokopali
ino oča tvoj je šel od hiše,
se po morju vozi, tebe išče,
tebe išče in se grozno joka,
od bridkosti njemu srca poka.""

Vida lepa se, zajoka huje,
k njej kraljica pride, jo 'zprašuje:
"Kaj se tebi, Vida, je zgodilo,
da tak silno jokaš in tak milo?"
Je kraljici rekla Vida zala:

"Kaj bi s' rota vboga ne jokala!
Ko pri oknu zlato sem posodo
pomivala, mi je padla v vodo,
je iz okna padla mi visoc'ga
kup'ca zlata v dno morja globoc'ga."
Jo tolaži, reče ji kraljica:
"Jenjaj jokat' in močiti lica!
Drugo kup'co zlato bom kupila,
te pri kralju bom izgovorila;
id', kraljiča doji, moj'ga sina,
da te mine tvoja bolečina!"

Res kraljica kup'co je kupila,
res pri kralju jo je izgovorila.
Vida vsak dan je pri oknu stala,
se po sinku, oči, mož' jokala.

Narodna:

MLADA ZORA.

Na lov mi pride kraljič mlad
pod mlade Zore beli grad,
pod beli grad, visoki grad.
Gor' v oknu Zora mi stoji,
tako-le pravi, govori:
"O da b' te, lovec, zlodej vzeli!
Kaj si loviti zajce jel,
loviti zajce krog gradu?
Ne veš, da imam brata dva,
oba lepa, oba mlada?
Oba risance imata,
da zajce sama streljata."

Ji pravi, reče mlad' kraljič:
"Meñ' zajci niso v čislu nič;
le mlado Zoro bi rad vjel,
bi rad na grad domu jo vzeli."

Nato se Zora nasmeji,
kraljiču pravi, govori:
"Kako me neki bodeš vjel,
kako na beli dom me vzal,
ker nikdar iz gradu ne grem,
'z gradu ne grem, 'z gradu ne smem,
drugač' če k sveti maši grem?
Pa sami it' mi ne dajo,
me vselej dobro var'vajo.
Pred mano mojšker gre devet,
za mano hlapcev gre deset,
na straneh gresta brata dva,
oba lepa, oba mlada,
oba risan'ce imata,
da mene Zoro var'jeta;
pavov dvanajst pa nad menó
peroti svetle zgrinjajo,
mi hladno senco delajo.
Če bi me kraljič le rad vjel,
če bi me kraljič le rad vzal,
saj imam jaz neznan koren,
neznan koren, koren lečen:
ki ga pod jezik položim,
precej zvečer hudo zbolim,
zjutraj pa že mrtva ležim.
Kadar me v rakev poneso,
v grajščinsko rakev pisano,
pa pridi pome, kraljič mlad',
in pelji me v svoj beli grad,
oj v beli grad, visoki grad."

Drug' dan po gradu jokajo,
vzdihujejo in tarnajo,
na pare Zoro devajo.
Le grajski norec se smeji,
tako-le pravi, govori:
"Močno, močno se meni zdi,
da mlada Zora mrtva ni."

Kaj sta storila brata dva,
oba lepa, oba mlada?
Se sta stopila zlat kovan,
ga vlila Zori v belo dlan.
Al' Zora mrtva le leži,
se ne predrami, ne zbudi,
Jo v rakev drugi dan neso,
v grajščinsko rakev pisano.

Po gradu milo jokajo,
vzdihujejo in tarnajo.
Le grajski norec se smeji,
tako-le pravi, govori:
"Meni se pa vse močno zdi,
da mlada Zora mrtva ni."

Kraljiču skor' ni včakat' moč,
da bi se st'čila temna noč.
Ko sonce zajde za gore,
k' se zvezde vtrinjajo svetle,
hiti mi v rakev pisano,
odpre mi rakev brezskrbno,
pa Zori vzame "z ust koren,
neznani koren, koren lečen.
In mlada Zora oživi,
predrami se, se prebudi;
v kočijo mi jo posadi
in hitro mim' gradu zdrči.

Gor' v gradu norec se smeji,
tako-le pravi, govori:
"Meni se pa vse močno zdi,
da Zora mim' gradu drči."

Kaj sta storila brata dva,
oba lepa, oba mlada?
Šla sta se lova veselit,
šla mlade zajce sta lovit

pod mlade Zore beli grad,
pod beli grad, visoki grad.

Na gradu Zora mi stoji,
tako-le pravi, govori:
"Bog vaju sprimi, lovca dva,
oba lepa, oba mlada!"
Ji pravi, reče mlajši brat,
nje mlajši brat, nje ljubši brat:
"Meni se pa vse močno zdi,
pri nas navade take ni,
da b' si roke prijemali
pa rokavic ne snemali."

Po sili vzame raz roke
ji rokavice, v dlan gledé.
Po dlani mi spozna sestro,
na konja plane urno z njo,
spodbode konja mladega,
oj mladega, oj bistrega.
Prejadrno, zdaj proč lete,
da konjem podkve se iskre.

Zavpije Zora, zakriči,
da krog in krog se mi glasi:
"Oj doli, doli, kraljič mlad,
oj doli pod visoki grad,
nevesta ti je vplenjena,
oj Zora ti je vgrabljena!"

Kraljič opaše sabljico,
v kačjem strupu kaljeno,
zasede konja brzega,
oj brzega in iskrega.
Za njimi se mi v dir spusti,
da prah in pesek se kadi.
"Le stojta, stojta, brata dva,
ki sta mi Zoro vplenila!"

Zdaj pa se vname silni boj,
oj silni boj, krvavi boj!
Po bliskovo mu sablja gre,
utrinja plamen se od nje.
Hudo se brata branita,
junaško meče sučeta.
V srce ga vbode starji brat,
oj starji brat, nemili brat.
Zavpije Zora, zakriči,
raz konja pade, omedli.

To storil je neznan koren,
neznan koren, koren lečen.

Narodna:

SIROTA JERICA.

"Vstani, vstani Jerica,
vstani, ženi vole past
tjakaj v reber zeleno!"
"Čakajte, oj mati vi,
da danove odzvoni,
petelinčki odpojo!"
"Vstani, vstani, Jerica,
vstani, ženi vole past
tjakaj v reber zeleno!"

Jerica res vstala je,
past voličke gnala je
tjakaj v reber zeleno.
"Pasite, volički se, se,
da grem k svoji materi
tja na britof žegnani,
kjer so grobi velbani.
Črna zemlja, odpri se,
črna zemlja, materin grob,
da vam potožila bom,
srce vam odkrila bom!"

Zemlja se odprla je,
črna zemlja, materin grob.
Jerica tožila je,
tako govorila je:
"Mati, mati, mamica,
pač 'mam hudo mačeho;
preden še daní zvoní,
petelinčki odpojo,
me pokličé, me zbudi,
moram gnati vole, past
tjakaj v reber zeleno.
Pri vas pa ležala sem,
da sijalo sončéce
je na mehko posteljco.
Mati, mati, mamica,
pač 'mam hudo mačeho;
peče mi 'z pepela kruh,
z drobnim peskom ga soli,
in kadar mi reže ga,
reže mi tak tankega,
da se vidi skoz njega;
zraven vselej krega me.
Vi ste pekli belega,
rezali debelo ga,
z maslom ste ga mazali,
zraven se mi smejali.
Mati, mati, mamica,
pač 'mam hudo mačeho;
kadar ona češe me,
tak z grebeni strže me,
da mi teče črna kri.
Ko ste vi česali me,
gladko ste česali me,
milo božali ste me.
Mati, mati, mamica,
pač 'mam hudo mačeho;
postelj imam tak trdo,

nikdar ne postelje je,
nikdar ne zrahlja mi je,
devlje v vzglavje trnje mi,
devlje v vznožje pesek mi.
Vi ste mehko dali mi,
vsak ste dan zrahljali mi.
Mati, mati, mamica,
biti mi ni več doma."

Mati govorila je:
"Pojdi Jerica, domu,
priporoči se Bogu!"
"Mati, mati, mamica,
biti mi ni več doma;
tu pri vas ostala bom,
tu pri vas ležala bom."
Leže Jerica k materi
in tako še govori:
"Boljši mati so mrtva
kakor živa mačeha."
Komaj to izgovori,
svojo dušico pusti.

Narodna:

ROŠLIN IN VERJANKO.

"Kak hoče bit'? Kaj hoč'va striž'?
Ti si premlad se oženit',
jaz sem prestara se možit.'" "
"Le, mati, omožite se,
vzemite, kogar hočete,
le hudega Rošlina ne,
ki velik moj sovražnik je;
je bratca in očeta vbil
in komaj sem mu jaz ušel." "

Al' mati nič ni marala,
Rošlina vzela hudega,
Verjankov'ga sovražnika.
Zvečer z njim grede v hrambo spat;
Verjanko gre pod okno stat.
Je v hrambi govorila mat':
"O škoda, škoda za blago,
ko zdaj se razdelilo bo!
Kaj pravim tebi, ljubi mož!
Tam v črni gori, v temni gošč'
studen'c pod bukvo videl boš.
Ti rečem se za bukvo skrit',
Verjankota skrivaj vmorit'.
Se jutri bolno bom storila
in sinu rekla, govorila,
da boljše meni prej ne bo,
da pila mrzlo bom vodo,
ki v črni gori se dobo.
Sin me je vbogal vselej rad,
k studencu hočem ga poslat'."

Pretiho gre Verjanko vstran,
besede njene v src' ohran'.
Ko je prišel spet beli dan,
Verjanko k mater' v hrambo gre
in reče ji besede te:
"Kaj pravim, ljuba mati vi!
visoko sonce že stoji,
to vaša s'cer navada ni,
da b'tako dolgo v postlji b'li.""
"Sin ljubi, bolna sem hudo!
Oh, meni boljše prej ne bo,
da pila mrzlo bom vodo,
ki v črni gori se dobo."

Sin vzal je v roke kanglico,
pripasal si je sabljico,
je djal na ramo pušico,

po vodo šel pod bukvice.
"Kaj jemlješ ti orožje, sin?
Saj v črni gori ni zverin,
'z dežele zbežal je Turčin."

"Peroti ptičica ima,
plavute ribica ima,
junak z orožjem se obda."

Verjanko gre pod bukvice,
v Rošlina sproži pušico,
odpre mu žilo s sabljico
in v svojo belo kanglico
natoči vroče si krvi;
z njo k materi domu hiti.

Besede tako govori:
"Želeli piti sinovo,
zdaj nate kri - Rošlinovo!"

Narodna:

SMRT IN MLINAR.

Stoji, stoji tam malin nov,
po ma'nu hodi mlinar mlad,
Prelepo žvižga in poje,
še lepše piska na pero.

V mlin pa pride grenka Smrt:
"Oj, mlinar, kaj si tak vesel?"
"Zakaj bi jaz vesel ne bil,
ker imam žago-ino mlin,
pa celih sedem desetih!"

"Gospod Bog je po te poslal,
da bodeš rajtengo dajal,
prevel'ke merce si jemal."

"V hiši imam devet otrok,
le vzemi jih, pa pojdi z njim!"
"Bog pa le noče druž'ga imet'
ko tebe, mlad'ga mlinarja!"

"V hiši imam mladó ženó,
le vzemi jo, pa pojdi z njo!"
"Bog pa le noče druž'ga imet'
ko tebe, mlad'ga mlinarja!"

Mlinar popade žokalnik
in napodi to grenko Smrt.
Smrt je nazaj pokukala
in mlinarju zažugala:
"Oj čakaj, čakaj, mlinar ti,
ti boš pa ležal let' in dan,
da boš še prošil smrti sam!"

Mlinarja glav'ca zaboli,
se tja na postelj položi.
Mlinar je ležal let' in dan
je prošil rad še smrti sam.

Že je pretekel let' in dan,
prišla je grenka Smrt nazaj:
"Al' si, mlinar, smrti voljan?"
"Saj si jo prošil vsaki dan."
Prišla ga za belo roko,
peljala ga v sveto nebo.

Čton Župančič:

BELOKRANJSKA BALADA.

Tam na belem snegu je
črni vran zakrakal,
tam na gori potnik je
žalosten zaplakal.

"Oj ne krakaj, črni vran,
grozno čez poljano!
Črni vran, ti kličeš smrt,
prišla bi prerano.

Kdo bo nosil čišmice,
čemer novi k naši,
kdo bo sviral v muzike
zvonke si na paši?"

Ali kraka črni vran,
mož korake speši -
doktor v mestu je dejal:
"To ti sinka reši!"

Kraka, kraka črni vran -
to je prag domači.
Hvala Bogu! - Ali kdo
črezenj ven korači?

Krik obupen - potniku
znoj oblije čelo.
Ko je mimo okna šla,
smrt spoznal je belo...

Miroslav Vilhar:

LJUDMILA.

Vrh skaline silovite
tabor Stari grad stoji;
v nje podnožju bela Pivka
izpod zemlje se vali.
Tam je bival vitez Ravbar -
štir' sto let je že preteklo -
roke trde ko železo,
srca trdega ko jeklo.

Tabor stal je sred goščave,
sred goščave divja zver,
ki pod hojo ino smreko
vživala je božji mir.
Vitez pa je dan za dnevom
lov lovil po temni hosti;
nikdar mu ni lova bilo,
nikdar ne krvi zadosti.

Sonce njega ni budilo,
zore nikdar ni zaspal;
preden zvezde so vgasnile,
je vrh Javornika stal.
Jelen drl je za jelenom,
pasja tropa v sled hitela;
al' ko blisk z neba zadela
vitezova ga je strela.

Žalibog, črez njive rodne,
koder klasje rumeni,
pes in lovec za jelenom,
jelen se naprej drevu.
Poljsko žito, kmetom nada,
oj rumena ti pšenica,
srpi te ne bodo našli,
našla te bo jedva ptica.

Kmetje tečejo pred tabor,
prosijo tam viteza:
"Če končaš nam plodno polje,
nas boš ranil do srca!"
Vitez pa ko gad razkačen
vkaže kmete odpoditi:
"Z grada se mi poberite,
požeruhi nikdar siti!"

In o mraku spet črez njive,
koder klasje rumeni,
pes in lovec za jelenom,
jelen se naprej drevi.
Klasi zlati, dozoreli
strti vprek in vprek ležijo;
vitez se grohotno smeje,
kmetom pa oči solzijo.

Taborska gospa Ljudmila
vije vsmiljene rčke:
"O da mili Bog otajal
v tebi trdo bi srce!"
Ali škoda prošenj blagih,
prošnjam srce je zaprto;
preden sonce drugič sije,
klasje vse je že potrto.

Noč razgrne temno krilo,
vtihne ropot in prepir;
luna sije na obzoru,
zemljo ziblje sen in mir.
Le po starem gradu divje
se razlega razsajanje;
z lovci vitez se raduje;
vrisk in vino, to je zanje!

Noč že jutru sega v roko,
duri v tabru se odpro;

stopi v sobo lep mladencič
in zapoje pesem to:

"Blagor, blagor vsem junakom
od Nanosa do Triglava;
blažena vsa tla naj bodo
kođer teče bistra Sava!"

"Blagor, blagor!" vpije vitez,
"Blagor!" zagrmijo vsi,
da se grad do zemlje strese
in da hrup v nebo doni.
Pevcu pa ukaže vitez:
"Moško vdari strune svoje;
lovcem vberi pesem lovsko!"
Pevec milo pesem poje:

"Od vrha do vrha
zelenih planin,
od roba do roba
orjaških strmin,
međ hoje naj lovci,
međ smreke hite;
krvava jim igra
užigaj srce!

Tam gori naj streleo
zverino mori;
tu doli se polja
naj kmet veseli!
Gorje, kdor rataju
oranje tepta;
plačilo zadélo
ga bo iz neba!"

Ni še zadnji glas iz grla,
že je silne strele moč
pevca mladega predrla,
črna ga objela noč.

Zlata zora se je ravno
v svetlem jutru porodila,
Ravbar je ob pevcu slonel -
pevec bila je Ljudmila!

Oton Župančič:

SVETI TRIJE KRALJI.

V viharju mi okna žvenkečejo,
pred okni mi konji rezgečejo...
"Oj, vstani, zaspani gospodar!
Mi smo Gašpar, Miha Boltažar,
smo sveti trije kralji.
Iz jutrovih smo dežel prišli,
neznani nam je kraj in trudni smo vsi,
mi bi radi tu nočevali."

"Konjiče v hlev, pa po vina v klet!
Ajd v kuhinjo, ženka, brž peč in cvret!
Kaj še ti je tak raztrgal obraz?
Sveti trije kralji so danes pri nas,
poglej jih - za mizo sedijo:
na glavi se vsakemu krona blešči
in Gašpar na palici zvezdo drži,
od nje trije roglji štrlijo."

In žena gre - on pa zaupno med tem:
"Vi greste tja v mesto Betlehem
in zvezda rogata vam kaže pot -
baš danes so pravili v cerkvi gospod."
Sveti trije kralji sedijo,
na glavi se vsakemu krona blešči
in Gašpar na palici zvezdo drži
in vsi trije molčijo.

""A, kaj ne pokušate vinčeca nič?
Jaz nisem krčmar niti čifutski ptič,
ne bojte se - jaz sem vam veren kristjan,
a cviček je moj trdovraten pogan.
Bog živi! - - -"" A oni sedijo:
na glavi se vsakemu krona blešči,
šest vanj je uprtih steklenih oči,
a vsi trije molčijo.

""No žena, obrni se vendar urno,
sveti trije kralji so lačni zelo,
sveti trije kralji hudo se drže,
sveti trije kralji - kaj hočete?!""
Sveti trije kralji sedijo:
velike votline so njih oči,
na licih mesa ne, kože ni,
in vanj in vanj strmijo.

In kot pri večernicah kadar trije
kanoniki pred oltarjem kleče,
po cerkvi odmeva njih nizki bas
vsi trije naenkrat: "Saj častil si nas!"
Le to - in potem molčijo...
Na licih mesa jim, ne kože ni,
velike votline so njih oči. -
Tak do jutra vanj strmijo...

Alojzij Merhar -Silvin Sardenko:

V PREDMESTNI KRČMI.

Plesali so po para dva,
jim godla godca stara dva.

In pili vino "Orvieto"
in peli pesem "Rigoletto".

Od zadaj mož je resen stal
in gledal, kakor bi se bal:

"Kako ste živi, krasni pari!
Nebo vam rožno zdravje vari!"

Pa rekli so mu pivci vsi:
"Še vi bi, očka, plesat šli!"

"No, saj bi šel - a noga leva
nič prav se tal mi ne zadeva.

Lesena je - a pravo vzel
na vojski mi je bridki strel.

A včasih jaz sem plesal fino,
prosila mati: "Nehaj, Nino!"

Z nogo sem pahnil jo pred sé -
sedaj ni majke, ne noge...

A daj mi vina, dekle vitko,
da potopim si misel bridko!"

In pil je in odhajal je
in pes za njim zalajal je.

Josip Murn - Aleksandrov:

BALADA O KVATRNI NOČI.

Hej, sam šel od dedine Zušem domov,
umrl tam v Potocih stric bogat njegov,
a med potjo zajela ga noč.

Hej, kvatrna bila to zlobna je noč,
noč, v kateri gode se tak čudne reči,
da, kdor čuje jih, vsak se zgrozi.

Vsak kamen ob uri, vsak list oživi,
v vseh podobah vrag vganja zlo vse te noči,
ki do jutra mu Bog jih pusti.

Prekriža kristjan se in leže nocoj,
izmoli seljak še za ranjkih pokoj,
gospod prosi za blagor svoj.

Tja pod Kovsko po cesti pa Žušem prišel,
mošnjo težko, no, glave ni lažje imel -
vrag sam mu nocoj jo je zmel!

Še hodi naprej z negotovo nogó,
čuj, šum, kot bi peljal kdo s parom senó,
a že vse - ko bi nič ne bilo!

"Kdo dobrih kristjanov se tu še muđi?
Vrag ali gospod! Čuj, pridi sem, pij!"
A že črez in črez Žušma ko blisk spreleti.

Še v tek se spusti, Bogu dušo zroči,
okrog njega vse vrešč, nožni gozd završi,
Žušem komaj da križ še stori.

"Divja plav!..." A že dalje prek smleških
dobrav,
prek cerkev, vasi; zapuščenih močav
še vso noč se drevi ves naplav...

Ves iz uma je Žušem od groze strašné,
pogubljene pa duše še vedno ječe
tam v daljavi do beléga dne.

Anton Aškerc:

VINETA.

Zakajena kočja ribiška ob morju -
daleč se ozira z brega po obzorju.

Ko je klena plošča sinji Balt leži
in večerno sonce še nad njim žari.

Ribiči sedijo v krogu in kadijo
pipe in o morju svojem govorijo...

"Kaj pa tobi, Knut, je? Nič ne govoriš?
Kom si se zamislil? Ves večer molčiš!"

Zgane se za mizo Knut bradati stari:
"Kom sem se zamislil - ali vam je mari?"

Čudovite videl danes sem reči!
Kaj pod morjem našim pač se vse godi!"

"Hej, povej nam, Knut, kar si doživel?
Ti pač veš veliko, saj si že osivel!"

Rad te bo poslušal vsakdo izmed nas.
Sonce pada v morje... Zdaj je pisan čas!"

Novo Knut prižge si pipico in pravi:
"Peljal bil na morju v čolnu sem se davi.

Le streljaj za mano bila je obal;
morje tiho, mirno, čisto ko kristal.

Obstojim, da vržem mrežo v globočino -
kaj zagledam zdajci pod gladino!

Mesto, celo mesto videl sem na dnu!
Bil sem presenečen, vzhičen od čaru.

Gledam... Čisto blizu, ko na moji dlani,
vam stojijo hiše, pravi velikani,

polrazsute, cele, krasne hiše tam...
in med njimi mnog se dviga božji hram.

Marmorni stebrovi, beli kakor novi,
zidani, visoki, pisani stolpovi!

Ulice pa ravne, tlakovane vmes.
In vse to pod morjem! Kakšen čuden bes!

Gledam... Kaj zagledam? Pisano vrvenje
vidim zdaj po mestu! Kakšno to življenje!

Voz za vozom teka, guga se, drdra
po širokih cestah, trgih, poln blaga.

Tod spreved slovesen se po mestu vije
in onod ponosno švigajo kočije.

In gospoda mestna kakšna v njih sedi!
V žametu in svili, v zlatu se blešči.

Gledam... In na konjih iskrih, čilih belih
dirjajo jahači mladi v skokih smelih.

In po parkih vidim ženske krasnih lic,
bujnorastle, vitke, lepše od cvetlic.

In sedaj - kaj slišim? Da, to so zvonovi!
Kak srebrnočisti angelski zvokovi!

V templje speje ljudstvo s svečeniki vred
žrtvovat bogovom, svete pešmi pet.

In Peruna molit vsi gredo v svetišče,
Svetovitu klanjat se gredo v molišče.

Gledam in poslušam... Sam ne vem kako čas mi je pretekel... Vražja reč je to!"

"Pa kako se zove mesto to?" - "Vineta! Prišla je usoda nad njo vam prokleta.

Morje je požrlo je v pradavnih dneh.
Bil jo je okužil skoz in skozi greh.

Lakomnost, nesloga in zavist, hahaštvo,
razuzdanost gola, črt in samopaštvo

vrgli so Vineto v morja temne dne,
Bog jo je udaril s strašno bil rokó.

Učenjak mi danes to je slaven pravil,
ko sem ga na cesti bil gredoč ustavil.

Pa le enkrat v letu, na velike noč,
vidi se Vineta... Čarovita moč

jo za hip pokaže... Jaz sem bil tak
srečen...
Druge dni pokriva mrak jo v morju večer."

Ribič je utihnil... V koči vse molči -
in pred pragon morje Baltijske šumi.

In šumi in peni morje se zelene
na Vineto krasno, davno potopljeno.

Simon Jenko:

ZIMSKI VEČER.

Pojdi Minka zapri duri,
peč s panjači mi podkuri!

Luč mi v leščerbi napravi,
stol moj k peči sem postavi!

Semkaj, hčerka, sedi k meni
in kolovrat svoj zaženi!

Pravi mi o bratu svojem,
o edinem sinu mojem,

kak nam je, roko podajal,
ko od doma je odhajal.

Ti si solzna vzdihovala,
mati je na glas jokala.

Šel od nas je v kraje tuje,
koder vojska smrt gostuje.

Dokaj je minulo časa,
da o njem ni bilo glasa.

Tretje leto list poslani
nam njegovo smrt oznani.

Od takrat je tvoja mati
bila nehala jokati.

Legla je, pa ni več vstala,
v Bogu osmi dan zaspala.

UKLETI GRAJŠČAK.

Sred' Ulake planine nad Zgornjo Vrhniko, je brdo silno strmo in vse zarasteno; na njem je razvalina gradu nekdanjega, ki ga kletve sila do tal razrušila.

Prebival v njem grajščak je brez žene in otrok, po risje trdosrčen in drzen krvolok, če z ropa se je vrnil, je v hramu mirno spal, in ki se ni človeške, ne božje roke bal.

Nameni v grad samotni berač se neki dan, prihrope na dvorišče ves spehan in potan; beseda se mu trese, kolena se šibe, ko stopi pred dvorano in prosi vlogajmé.

"Poberi se spred mene," grajščak zadere se, "lenuh, ki nisi vreden, da zemlja nosi te; postopati v mladosti ti bilo, je ljúb, sedaj pa trpi lakot, ki davi te zato!

Mar vidim, da mi strela poslopje v pepeli, da mi zaklad predragi pod zenljo ves sperí, ko da bi dotaknile se tvoje ga roke, če tudi mi živeti do sodnjega je dne."

"Gorje ti, trinog!" seže berač v besedo mu in govori, da stresa zidovje se gradu. "Odvzet ti bo zaklad tvoj, al' braniš ga al' ne, ker, vedi, ura tvoja iztekla se ti je.

Nebo pravično čulo je kletve tvoje glas in bliža se osvete njegove strašni čas; prej ko zaide sonce, razvalil se bo grad in nesel te z višine z zakladom vred v prepad.

Spod sipčnega razmeta o zoru slednji dan, spremenjen v kačo studno, izlezel boš na plan in plazil se na brdo po bregu sem ter tje, da pomniš kletev svojo do 'zvoljenega dne."

Ko to izusti, urnov dolino se spusti in stopa tako ročno, da se grajščak smeji; al' zdajci, ko bi trenil, se potemni nebo, in mi ga režanje ter gleda v zrak srpo.

Oblake črnosive vetrovi pripode
in v gromonosnih kopah nad Ulako vrte;
čim dalje bliže sliši bobneje votlo se,
či dalje huje gora v korenu se maje.

Na enkrat se zabliska, da vzame skor' mu vid,
udari strela močna in razleti se zid,
porušen v šibre drobne, se vdere z njim vred grad,
kot mu berač pretil je, po plazovo v prepad.

Na grobljo, ki prerašča jo mah že mnogo let,
še dandanašnji hodi se studna kača gret;
kdor sreča jo, se vrne, pobegne mahoma,
da srce groze tesno mujedva sopsti da.

Simon Gregorčič:

HAJDUKOVA OPOROKA!

Zastava strta, skrhan meč,
končan je boj, strašno besneč,
Bolgarska tožna, prosta ni,
zastonj si tekla, draga kri!

Ob gozdu tam, na hrast oprt,
sloni junak - na licu smrt -
junak bledeči, blag Bolgar,
hajduški četi je glavar.

Hajduk se smrti ne boji,
umreti pa še ne želi:
izpolnil ni prisege še,
smrt ne, to stiska mu srce.

Od hudih ran že ves šibak
še zadnjo zbere moč junak;
krog njega četice stoji,
hajduk pa četi govori:

"Otrok jaz nimam, kratov ne,
vi bratje mi in deca ste;
vam torej, preden v smrt zaspim
poslednjo voljo izročim.

Rad pustil bi vam kaj v spomin,
a kaj, ko vse je vzel Turčin:
Turčin mi je blago pobral,
Turčin mi hišo je požgal.

Imetje moje - puška ta,
handžar in samokresa dva;
moj dom - Balkana vrh visok,
in streha mi - neba oblok.

Pa - najsi brez zakladov sem,
skleniti oporoko hčem,
da pozni čudil bo se vnuk,
kako zepuščal je hajduk.

Poglejte, bratje, to zemljo,
ravnine glejte pred sebo,
po njih lepo polje rodi,
blešče se mesta in vasi.

Da krasna je dežela ta
in narod čvrst je tod doma;
pa, oh, te zemlje gospodar,
zatiran sužen je - Bolgar.

Za Turka to polje rodi,
za Turka se tržan poti,
Turčin uživa sad in cvet
in polja sad in cvet - deklet!

Moj dom je lep, moj rod krepak,
za robstvo ni rojen junak,

pač lepših, slavnejših usod
je vreden rod, ki biva tod.

"Prost mora biti, prost moj rod,
na svoji zemlji svoj gospod!"
Tako sem se Bogu zaklel,
svet dolg s prisego sem prevzel.

Za to sem živel, se boril,
večkrat za to že kri sem lil,
trpljenja, ran se nisem bal,
da le prostost bi domu dal.

A zdaj me zgrabi mrzla smrt,
prečrta dragi mi načrt;
umreti, bratje, težko ni,
pustiti nade - to boli!

Junaci vrli, vi z menoj
ste bili mnog junaški boj,
pustili niste me nikdar,
ki četi zvesti sem glavar.

Otrok jaz nimam, bratov ne,
vi dediči po meni ste:
Bolgarsko v last vam izročim,
nje svobodi vas posvetim!

Kar jaz prisegel sem nekdej,
spolniti vsak prisezi zdaj:
za vero, za prostost domu
živite, mrite brez strahu!

To nado vzamem naj s sebo,
zdaj ko pod črno grem zemljo,
da v zemlji prosti ležal bom,
da prost moj rod bo, prost moj dom!"

Na tla se vkloni sto kolen,
sto rok zavzdigne nož jeklen,
sto grl zedini glasov sto:
"Prisegamo ti vsi na to!"

Izza oblaka jasni ščip
na čelo ist' posije hip,
glavar vesel se v njo ozre,
nasmehne se - oči zapre.

Na glas zaplakal ni nikdo,
skrivaj pa jim rosi oko,
molče žaluje zvesti trop,
molče se spravlja na pokop.

Štir' hlode da jim bližnji log,
mladik grmovje tam okrog,
nosila naglo narede
mrliča nanja polože.

Že nema, gluha noč povsod!
Kam pojde spreved od onod?
Po strmi stezi stopa, glej,
duhovna ni, da šel bi sprej.

Pogrebna pesem ne zveni,
le veter skozi noč ječi;
ne sveti luč pokopnih sveč,
gori pa zvezdic svit brleč.

Pri vrhu so, zdaj obstojé -
lopate votlo zazvene,
kopati čuješ - to bo grob!
Spet tiho vse! - Končan pokop!

Kot drugi ni bil ta junak,
ni drugim grobom grob enak:

glej - vrh Balkana rob strman,
nađ njim hajduk je zakopan.

Ki ljubil ga je žive dni,
na grobu sveti križ stoji,
ni rezan kamen, tesan les:
en meč navpik, handžar počez!

Tam spi hajduk - on mirno spi,
a duh njegov živi, budi;
množe borilcev se vrste,
gorje ti bo, Turčin, gorje!

Oton Župančič:

KRALJ MATJAŽ.

Sredi noči, o polnoči
iz sanj se kralj Matjaž zbudi.

Zbudi Alenka kraljica se,
ko zarja bleščijo ji lica se.

In dvigne se glav bradatih sto,
molče vprašujejo: "Kaj je to?"

Pred kraljem pa mlad junak stoji,
kakor hrast stoji, stoji govori:

"Hej, kralj zaspanec, pokaži svoj meč!
Prišel sem ga iz nožnic vleč."

"Na steno poglej!" - In vzame ga,
z levico krepko objame ga.

Z desnico ga prime za ročaj -
že sinil je, glej ostrine sijaj.

Čuj prhanje konj, čuj orožja žvenket,
med trumami gre pridušen šepet.

Glej ostrine pol! - Kak narašča hrup!
Matjažu v očeh vzplamteva up.

Že šum je in hrum med trumami vstal
kdo zrl je vihar že z gorskih skal?

Vse v stremenih stoji, vse v sedlu sedi
a junak se prestraši in zbeži.

Mrmraje razjahajo čete vse,
spet padejo v sen, zaklete vse.

Matjaž ob mizo udari srdit:
"Čemu si prišel me še ti buditi!"

Alenčica vzdihne in skloni glavó
in spet je pod Krimom ko prej mrtvó.

Anton Aškerc:

GODČEVA BALADA.

Tu goslim se mojim vi čudite vsi -
zakaj na teh goslih strun danes ni?

Z gostije sinoč sem se vračal domov,
polnoč že brnela je z vaških zvonov.

Tam v gozdu, stoj, nekaj zastavi mi pot,
oči. zaiskri se mi dvoje nasprot.

Križ božji! - Črez lice brž križe tri -
a črna pošast se ne gane, stoji.

Najlepšo grede si zagodem takoj,
pošast za petami lepo za menojo.

Po štirih? - Posili že skoro me smeh -
ne, "on" ni! "On" hodi, pre, vedno po dveh..

Kako vam to vleče kosmač na uho,
kako mu pogodi je goslanje to!

E, da bi te!... Pridi mi rajši na dom!
Na toplem še lepše zagodel ti bom.-

Pa stopam in goslam, kar moči mi,
a struna tu prva že počí mi.

Obstanem, da struno bi novo napel,
od goslanja si oddahniti sem htel:

oči se strašilu še bolj zaiskré
in ostre pokaže mi svoje zobe.

Lok goni po goslih mi skrivna moč,
a struna za struno - do zadnje je proč!

No zvesto na strani mi hodi pošast,
poslušati godbo ji slast je in strast.

Ne boče li konec že te noči?
In gaz ta snežena mar v večnost drži?

Obstanem, da strun bi si novih navil,
od goslanja divjega si počil.

Živeje vzplante spremljevalcu oči,
groznejše z zobmi nad menojo zareži.

Na struni poslednji sem godel in pel,
skoz drevje že dan se je svitati jel.

A zvesto kraj mene koraka pošast,
poslušati gosli ji strast je in slast.

Vse pesmi sem goslal in pal na ves glas,
pred nama leži tu že znana vas.

Nemiren tovariš si moj, se mi zdi...
Cuj, meni še bolj se mudi, mudi...

In goslam in pojem mrtvaško vesel,
strun zadnja mi počí - tam počí pa strel

Kraj mene sestradan je črn in dolg
ustreljen na stezo iztegnil se volk.

Fran Levstik:

UBEŽNI KRALJ.

Noč je temna, podkve jeklo poje;
glej, po gozdu kralj ubežen jaha,
'zgubil vojsko, 'zgubil zemlje svoje,
skriva se ko zver po lesu plaha.
Nima žene, hčere, ne sinova,
vse mu vzela vražna je sekira;
koča vsaka duri mu zapira,
spremljevalca nima pot njegova.

In zajezdi v gosto drevje lesa;
konj še zdrzne, noče delj božati,
v stran zahrska, kvišku pne ušesa:
brezdno vidi pred seboj zijati.-
Kralj pa gleda in zaston ugiblje;
s konja stopi, k veji ga priveže,
plašč pogrne, nanj ves truden leže:
sladki sen nad brezdom ga zaziblje.

Prebudi se bobnov ropotanje,
prebudi se grom trobent vojaških,
vstane žvenket in ostrog rožljanje,
ide truma vojvodov junaških;
gre med njimi knez iz zemlje tuje,
ki mu hotel je deželo vzeti;
zmagan ide, z njim tovar ši vjeti,
klanja se mu, silni meč deruje.

Zadonijo spet trobente glasne
in prikaže se obraz kraljice;
z njo sinovi, z njo so hčere krasne,
njej visoke strežejo device.
Tu gospoda kralju vsa zavpije:
"Bog ti slavo hrani čase večne!
Svetlim vnukom tvojim dneve srečne!"
Hrum veseli po dvoranaх bije."

Vzdihne v živih sanjah kralj: "Carujem!
Oh, podobe gledal sem neznane,
da ubežen skrivam se po tujem!"
V sanjah kvišku kakor jelen plane;
hoče k svojim - roke širi - pada!
Meč z oklepom v dno brezdna brenkoče;
konj se strga, podkve vdar ropoče.
Krokotajo vrani iz prepada.

Anton Aškerc:

MEJNIK.

Sejm bil je živ. Prodal i on je Lahom
tam par volov.
Zakasnil se je. V pozni, temni noči
sam gre domov.

"Hm, pravijo, da ni baš varno iti
toč osorej;
popotnike da včasih rado straši
ob cesti tej."

Pa bil je Martin svoje dni vojak vam,
na straži stal,
po noči čul tam uro biti vsako -
pa bi se bal?!

"Še pri Kustoci smrti bal se nisem,
zrl ji v oči -
pa tukaj mar ko dete bi trepetal,
če list šušti?! "

Dospe do svoje hoste... Čuj, iz teme:

""Joj, kam bi del?""

"Kaj? - Kdo si božji? - Kam naj deneš,
vprašaš?

I, kjer si vzel!"

""Vzel sem med svojo bil in tvojo lastj
mejnik le-ta,
presadil ga skrivaj na last sem tvojo
za sežnja dva.

Oh, in sedaj, odkar moj duh odplaval
na oni svet,
nazaj ga nosim, ta prokleti kamen,
pač sto že let!

Hu, to teži, tišči!"".. Tu se zablisne:
pred njim sopeč
pripognjen stopa -sosed Vid - na rami
mejnik noseč!

Pa bil je Martin svoje dni vojak vam
in ni se bal;
kako nocoj domov je prišel s sejma,
pa le ni znal.

A čudno prineso mu vsi novico,
ko sine svit:
"Sinoč umrl je nagle smrti sosed,
mejaš naš - Vid!"

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000393370

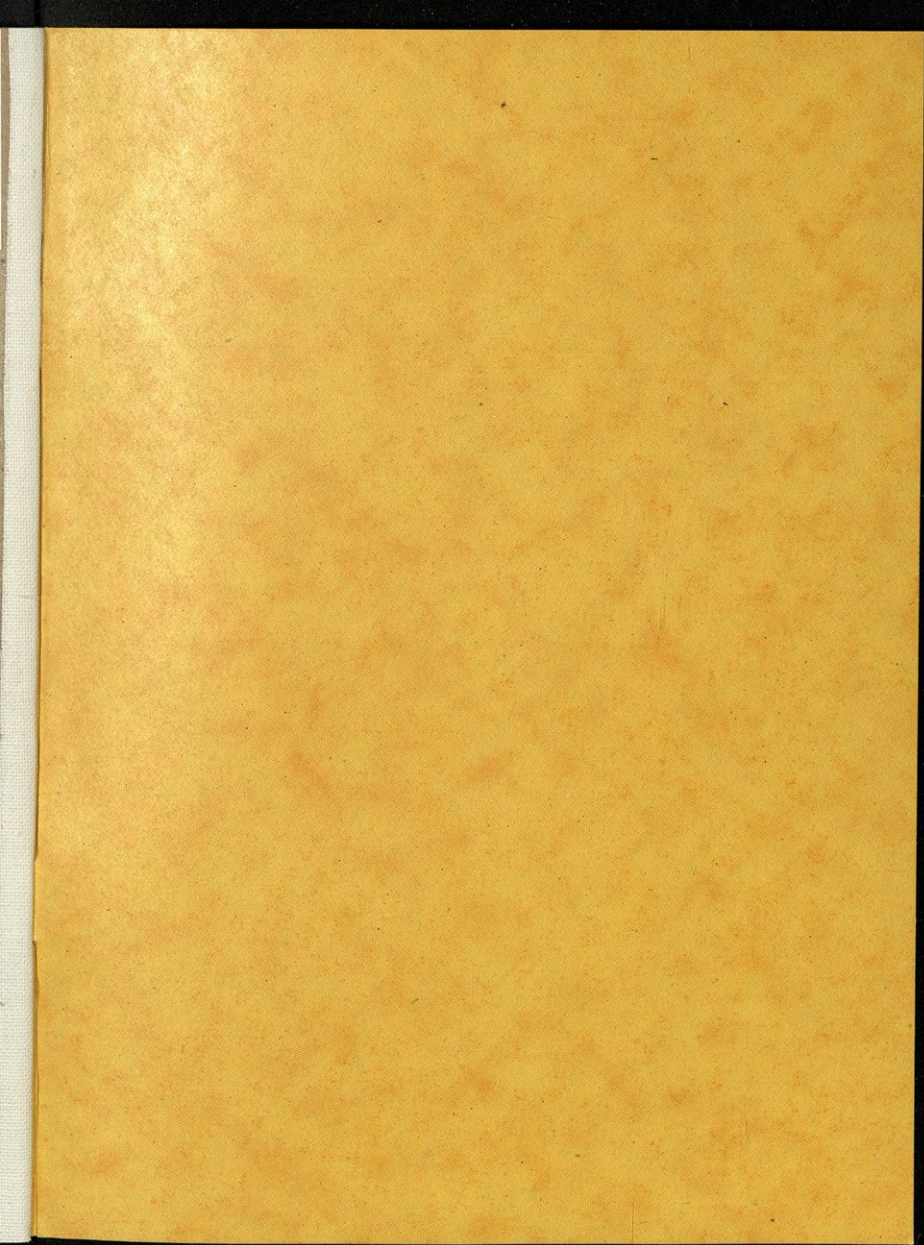
VSEBINA

	Str.
Lepa Vida	1
Mlada Zora	3
Sirotica Jerica	7
Rošlin in Verjanko	9
Smrt in mlinar	11
Belokranjska balada	13
Ljudmila	14
Sveti Trije kralji	17
V predmestni krčmi	18
Balada o kvatrni noči	19
Vineta	21
Zimski večer	23
Ukleti grajščak	25
Bajdukova oporoka	26
Kralj Matjaž	30
Godčeva balada	31
Ubežni kralj	33
Mejnik	34

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

584 089

COBISS S

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

584 089

COBISS L